

УДК 331.5

Федоришина Л.М.,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки
підприємства та менеджменту
ПВНЗ «Університет економіки і підприємництва»

РИНОК ПРАЦІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ДЕПРЕСИВНОСТІ РОЗВИТКУ

Fedoryshyna L.M.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., head at the department
of economics enterprise and management
PIHE "University of Economics and Entrepreneurship"

LABOUR MARKET: REGIONAL ANALYSIS AND EVALUATION OF DEPRESSED

Постановка проблеми. Нестабільність економічної ситуації, проведення антитерористичної операції на сході нашої країни особливо посилюють напругу на ринку праці – як загальнодержавному, так і регіональних. За таких умов окремі регіональні ринки праці набувають ознак депресивності, адже в умовах економічної кризи в їх межах темпи спаду виробництва, рівня життя, посилення негативних тенденцій в демографічній сфері, сфері зайнятості, екології, медицині вищі за загальнодержавні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вирішення проблем, пов'язаних із дослідженням ринку праці, зробили такі вітчизняні вчені, як С. Бандур, О. Баришнікова [1], Д. Богиня, І. Бондар, Б. Данилишин, Л. Гриневич [2], Т. Заяць, Ю. Краснов, О. Лисюк [3], Е. Лібанова, Л. Лісогор, К. Петренко [4], І. Петрова, В. Петюх, Л. Семів, У. Садова, О. Хачатурян [5], Л. Шевчук та ін. Питання формування та використання людських ресурсів досить ґрунтовно досліджено О. Грішнвою, Л. Гальків, М. Долішнім, А. Колотом, О. Новіковою та ін. Разом з тим, актуальним є аналіз ринку праці в регіональному розрізі з метою виявлення певних притаманних йому ознак депресивності.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз ринку праці України в регіональному розрізі та пропонування алгоритму оцінювання депресивності його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ринок праці, як складова економічної системи країни, відображає більшість політичних і соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі, та водночас найгостріші проблеми - збільшення чисельності безробітних, міграцію населення закордон в пошуках роботи, зміни в мотиваційному заохоченні, невідповідність професійно-кваліфікаційних якостей працівників вимогам посади чи робочого місця.

Ринок праці України у 2015 році в регіональному розрізі можна охарактеризувати наступними даними (табл. 1):

Таблиця 1

Індикатори ринку праці України в регіональному розрізі у 2015 році

1	Рівень економічної активності населення		Рівень зайнятості населення		Рівень безробіття населення	
	усього, у віці 15-70 років	з них працездатного віку	усього, у віці 15-70 років	з них працездатного віку	всього, у віці 15-70 років	з них працездатного віку
Україна	62,4	71,5	56,7	64,7	9,1	9,5
Вінницька	63,4	72,7	57,7	65,9	8,9	9,3
Волинська	58,8	67,0	53,1	60,3	9,8	10,0
Дніпропетровська	65,6	76,6	60,9	70,9	7,2	7,4
Донецька	58,3	68,8	50,3	59,0	13,8	14,2
Житомирська	62,5	69,9	55,5	61,5	11,3	12,0
Закарпатська	61,9	69,3	56,2	62,6	9,2	9,5
Запорізька	62,5	72,3	56,4	65,0	9,7	10,2
Івано-Франківська	59,8	66,1	54,8	60,3	8,4	8,9

продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Київська	62,0	72,4	58,1	67,7	6,4	6,5
Кіровоградська	60,9	70,9	54,0	62,5	11,4	11,9
Луганська	64,7	76,8	54,6	64,1	15,6	16,6
Львівська	60,5	69,7	55,5	63,9	8,2	8,3
Миколаївська	64,0	74,4	58,4	67,6	8,9	9,2
Одеська	61,2	70,5	57,3	65,8	6,5	6,7
Полтавська	61,7	72,6	54,2	63,6	12,1	12,4
Рівненська	65,0	67,9	58,5	60,4	9,9	11,0
Сумська	61,8	71,6	55,6	64,0	10,1	10,6
Тернопільська	58,5	67,0	51,6	58,9	11,8	12,0
Харківська	63,8	74,5	59,3	69,1	7,1	7,3
Херсонська	62,5	73,4	56,1	65,7	10,2	10,4
Хмельницька	58,6	68,5	52,6	61,3	10,2	10,4
Черкаська	62,6	74,1	56,5	66,7	9,8	10,0
Чернівецька	60,5	62,9	54,9	56,3	9,3	10,5
Чернігівська	62,9	72,9	56,2	64,7	10,7	11,2
м.Київ	66,7	73,9	62,0	68,3	7,0	7,5

Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: складено автором за даними [6]

Рівень зайнятості населення в середньому по Україні складав 56,7%. В переважній більшості областей цей показник був нижчим за середньоукраїнський, лише в сімох областях спостерігається його перевищення – Вінницькій (на 1%), Дніпропетровській (на 4,2%), Київській (на 1,4%), Миколаївській (на 1,7%), Рівненській (на 1,8%), Харківській (на 2,6%) та м. Київ (на 5,3%).

Рівень безробіття за методологією МОП становив 9,1%. Значно вищим він був зафіксований у Луганській (15,6%), Донецькій (13,8%), Полтавській (12,1%), Тернопільській (11,8%), Кіровоградській (11,4%), Житомирській (11,3%), Чернігівській (10,7%), Херсонській і Хмельницькій (10,2%), Сумській (10,1%), Рівненській (9,9%), Волинській і Черкаській (9,8%), Запорізькій (9,7%), Чернівецькій (9,3%) та Закарпатській (9,2%) областях. Очевидно, що такий високий рівень безробіття в Луганській та Донецькій областях зумовлено проведенням АТО, внаслідок чого зруйновані основні центри прикладання праці на їх території. Найнижчим рівень безробіття був у Київській та Одеській областях (6,5%).

Як свідчать статистичні дані, серед загальної кількості зареєстрованих безробітних на кінець 2015 року 83,4% мали досвід роботи, з них кожний четвертий раніше працював у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві, кожний п'ятий – у промисловості, кожний шостий – в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів.

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених роботодавцями, на кінець 2015 року становила 25,9 тис., що на чверть (26,6%) менше, ніж на кінець 2014 року.

Із загальної кількості вакансій кожна п'ята була в переробній промисловості, кожна шоста – в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, кожна дев'ята – у державному управлінні й обороні; обов'язковому соціальному страхуванні; транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності [7].

Нааявність структурної диспропорції між попитом на робочу силу та її пропозицією виступає головним фактором, що обмежує як можливості працевлаштування безробітних, так і задоволення потреб роботодавців у працівниках, що ще більше посилює навантаження на одне вакантне місце.

Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць у цілому по країні сягнуло 189 осіб на кінець 2015 року (табл. 2).

Серед регіонів найбільше навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць на кінець 2015 року спостерігалось у Запорізькій (1846 осіб) і Луганській (1400 осіб) областях, а найменше – у м. Києві (43 особи) та Одеській області (88 осіб).

Безумовно, проведення АТО на сході країни вплинуло на загальний стан ринку праці, адже на фоні природного скорочення населення України міграція в цих регіонах також посилювалась – не тільки внутрішньодержавна, а й міждержавна (табл. 3).

Таблиця 2

Попит та пропозиція робочої сили в регіональному розрізі у 2015 році

	Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб	Потреба роботодавців у працівниках для заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), тис. осіб	Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад), осіб		Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб	Потреба роботодавців у працівниках для заміщення вільних робочих місць (вакантних посад), тис. осіб	Навантаження зареєстрованих безробітних на 10 вільних робочих місць (вакантних посад), осіб
Україна	490,8	25,9	189	Миколаївська	19,6	1,0	188
Вінницька	28,1	0,4	621	Одеська	16,3	1,8	88
Волинська	11,7	0,8	150	Полтавська	30,4	1,4	210
Дніпропетровська	37,7	2,7	142	Рівненська	16,7	0,7	237
Донецька	21,2	0,4	597	Сумська	18,6	0,7	274
Житомирська	21,5	1,3	171	Тернопільська	12,7	1,0	130
Закарпатська	9,0	0,2	375	Харківська	29,3	2,2	134
Запорізька	28,4	0,2	1846	Херсонська	15,2	0,4	345
Івано-Франківська	14,7	0,5	266	Хмельницька	16,9	0,4	439
Київська	20,1	1,9	106	Черкаська	24,9	0,6	415
Кіровоградська	22,0	0,6	385	Чернівецька	9,1	0,5	175
Луганська	9,9	0,1	1400	Чернігівська	16,1	0,6	253
Львівська	23,9	1,5	158	м.Київ	16,8	4,0	43

Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: складено автором за даними [7]

Таблиця 3

Природний та міграційний прирости населення в регіональному розрізі у 2015 році

осіб

	Приріст/скорочення (-)			Приріст/скорочення (-)	
	природний	міграційний		природний	міграційний
Україна	-183012	14233	Миколаївська	-6341	206
Вінницька	-9096	686	Одеська	-7139	986
Волинська	-369	119	Полтавська	-11017	990
Дніпропетровська	-20402	-1351	Рівненська	1442	-782
Донецька	-22863	-9239	Сумська	-9218	-974
Житомирська	-7137	-1280	Тернопільська	-4477	250
Закарпатська	1239	-1651	Харківська	-17667	4981
Запорізька	-11487	-797	Херсонська	-5219	-301
Івано-Франківська	-2102	1901	Хмельницька	-6655	-174
Київська	-8224	11225	Черкаська	-8663	-188
Кіровоградська	-6741	-688	Чернівецька	-1068	996
Луганська	-9128	-5634	Чернігівська	-10853	155
Львівська	-4960	1335	м.Київ	5133	13462

Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: складено автором за даними [6]

Населення України за 2015 рік скоротилось на 183012 осіб. Скорочення населення спостерігається майже в усіх регіонах країни, за винятком Закарпатської та Рівненської областей –

приріст становив 1239 та 1442 особи відповідно. Щодо міграційного руху населення, то спостерігається позитивне сальдо – приріст склав 14233 особи. Від’ємне міграційне сальдо спостерігається в дванадцятьох областях, лідерами при цьому, безперечно, є Донецька та Луганська області. Найбільший міграційний приріст був зареєстрований в м. Київ та Київській області – це, переважно, міжрегіональна міграція, адже в умовах нестабільності населення тягнє до великих міст, зокрема столиці, вважаючи, що там легше знайти роботу.

Розмір заробітної плати також значно диференціюється в залежності від регіону та сфери прикладання праці. Дані табл. 4 свідчать, що середня заробітна плата по Україні становила 4195 грн., вищою вона була за цей показник лише в трьох областях – Дніпропетровській (4366 грн.), Донецькій (4980 грн.) та Запорізькій (4200 грн.) і м. Києві (6732 грн.). Найнижчою заробітна плата була в Тернопільській області – лише 2994 грн.

Таблиця 4

Середньомісячна заробітна плата в регіональному розрізі у 2015 році

	Нараховано працівнику				Нараховано працівнику		
	за місяць, грн.	за одну оплачену годину, грн.	у % до середнього рівня по економіці		за місяць, грн.	за одну оплачену годину, грн.	у % до середнього рівня по економіці
Україна	4195	27,83	100,0	Миколаївська	3984	26,32	95,0
Вінницька	3396	22,93	81,0	Одеська	3897	25,64	92,9
Волинська	3291	21,61	78,5	Полтавська	3783	24,93	90,2
Дніпропетровська	4366	27,85	104,1	Рівненська	3573	24,44	85,2
Донецька	4980	34,22	118,7	Сумська	3449	23,09	82,2
Житомирська	3271	22,13	78,0	Тернопільська	2994	20,59	71,4
Закарпатська	3381	23,11	80,6	Харківська	3697	24,04	88,1
Запорізька	4200	27,20	100,1	Херсонська	3123	20,66	74,4
Івано-Франківська	3402	23,72	81,1	Хмельницька	3371	22,48	80,4
Київська	4153	27,44	99,0	Черкаська	3360	22,23	80,1
Кіровоградська	3282	21,71	78,2	Чернівецька	3050	21,01	72,7
Луганська	3427	27,34	81,7	Чернігівська	3295	21,93	78,6
Львівська	3646	24,82	86,9	м.Київ	6732	43,28	160,5

Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: складено автором за даними [8]

В середньому по країні за одну робочу годину найманий працівник отримував 27,83 грн. Найвищим цей показник був у м. Києві (43,28 грн.), Донецькій (34,22 грн.) та Дніпропетровській (27,85 грн.) областях. Найнижче оплачувалася праця найманого працівника в Тернопільській (20,59 грн.), Херсонській (20,66 грн.) та Чернівецькій (21,01 грн.) областях.

Найбільш оплачуваними в країні у 2015 р. були працівники авіаційного транспорту, фінансової та страхової діяльності, сфери інформації та телекомунікацій, професійної, наукової та технічної діяльності, а серед промислових видів діяльності – працюючі на підприємствах із виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, коксу та продуктів нафтоперероблення, добування кам'яного та бурого вугілля: розмір оплати праці у цих видах діяльності перевищив середній по економіці в 1,4-4,4 рази.

Разом із тим, рівень оплати праці в закладах охорони здоров'я залишався майже на третину нижчим за середній показник по економіці, в освіті – на 25,3% менше. У цілому 2,7% працівників охорони здоров'я і 2,5% освітян отримують заробітну плату в межах мінімальної.

В цілому варто відзначити, що економіка України сьогодні перебуває в набагато гіршому стані, ніж була напередодні світової економічної кризи 2008-2009 років. Валовий внутрішній продукт у 2015 році становив лише 80% показника докризового 2007 року, промислове виробництво зменшилося на третину, а експорт, виміряний у євро, у I кварталі 2016 року дорівнював лише 76% показника I кварталу 2008 року.

Середня заробітна плата у квітні 2016 року становила €169 проти €219 у квітні 2008 року, середня пенсія - €58,6 проти €100. Після підвищення з 1 травня мінімальна зарплата становить €50,8 проти €70,8 у травні 2008 року, а мінімальна пенсія - відповідно €39,6 проти €64,8 [9].

Зрозуміло, що нижча оплата праці в одних регіонах змушує населення змінювати місце проживання та шукати роботу в інших регіонах, що ще більше посилює негативні тенденції (подальша депопуляція населення, посилення міждержавної та міжрегіональної міграції, невідповідність попиту пропозиції робочої сили і т.д.) і визначає їх депресивний стан.

Загалом єдиної методики оцінювання певних регіонів та ринків праці з метою їх включення до переліку депресивних немає, проте, на нашу думку, можна скористатися наступним алгоритмом:

етап 1 - оцінка існуючого стану і тенденцій зміни ситуації на ринках праці і в сфері зайнятості населення з використанням статистичних даних або розроблених на її основі спеціальних показників, які потім зводяться в інтегрований бальний критерій. В результаті виявляються регіони, в яких ситуація на ринку праці значно відрізняється від середнього показника по країні і тому вони можуть претендувати на пріоритетний розвиток. В якості показників, що характеризують ситуацію на ринку праці, пропонуємо використовувати рівень незайнятості, рівень безробіття, навантаження на одне робоче місце, коефіцієнт ротації безробітних тощо. Перше місце (1 бал) надається ринку праці того регіону, коли значення показників рівня незайнятості, рівня безробіття і навантаження на одне робоче місце є мінімальними з усієї сукупності регіонів, а значення коефіцієнта ротації безробітних - максимальним. Потім бали регіону за окремими показниками слід підсумувати і шляхом ділення суми балів на кількість показників, що використовувались, отримується середня бальна оцінка ринку праці регіону, яка можна використати як критерій визначення ринку праці пріоритетного розвитку;

етап 2 - з'ясування причин зазначених відхилень на тих ринках праці, які вимагають пріоритетного розвитку. Це дасть змогу визначити основні напрями політики регулювання ринку праці і зайнятості населення залежно від того, якими причинами (демографічними, економічними, соціальними чи іншими) зумовлена ситуація. В результаті виокремлені регіони слід згрупувати за типом політики регулювання ринку праці та зайнятості населення;

етап 3 – обрання із усієї кількості виділених регіонів вибираються тих, де не вдалося визначити причини, що привели до виникнення критичного стану. Припускається, що даний стан є наслідком, як правило, незадовільної діяльності місцевої служби зайнятості (несвоєчасне зняття з обліку безробітних, поганий моніторинг ринку праці тощо). Такі регіони виключаються з кількості тих, що претендують на пріоритетний розвиток.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумки, слід наголосити, що існування депресивних ринків праці потребує розробки та втілення в життя певних заходів як на державному, так і на регіональному рівнях. За умов децентралізації особливо актуальними та дієвими, на нашу думку, мають стати саме заходи місцевого рівня. Подальшим напрямком досліджень стане апробація запропонованого алгоритму оцінювання депресивності регіональних ринків праці.

Література

1. Барішнікова О.Є. Ринок праці України: тенденції та особливості розвитку / О.Є. Барішнікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4668
2. Гриневич Л.В. Формування напрямків розвитку ринку праці країни в сучасних економічних умовах / Л.В. Гриневич, І.В. Чанкіна // Глобальні та національні проблеми економіки : [електронне наукове фахове видання]. – 2015. – Випуск 5. – С. 1067-1070 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : global-national.in.ua/archive/5-2015/217.pdf.
3. Лисюк О.С. Проблеми, особливості та перспективи розвитку ринку праці в Україні / О.С. Лисюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. – 2015. – Випуск 13. – Частина 3. – С. 107-109.
4. Петренко К.В. Ринок праці: проблеми та перспективи розвитку депресивної території / К.В. Петренко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 211-216.
5. Хачатурян О.С. Напрями удосконалення регулювання зайнятості населення та ринку праці на державному та регіональному рівні / О.С. Хачатурян // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2009. – Випуск 15. – С. 203-209.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Ринок праці у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Праця України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Нова економічна мапа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : tyzhden.ua/Economics/166506

References

1. Baryshnikova, O.Ye. "The labor market in Ukraine: Trends and peculiarities of development", available at: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4668 (access date August 10, 2016).
2. Hrynevych, L.V. and Chankina, I.V. (2015), "Formation of development labor market trends Ukraine in the current economic conditions", *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky : [elektronne naukove fakhove vydannia]*, Issue 5, pp. 1067-1070, available at: global-national.in.ua/archive/5-2015/217.pdf (access date August 10, 2016).
3. Lysiuk, O.S. (2015), "Problems and prospects of the features of the labor market in Ukraine", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Ekonomichni nauky*, Issue 13, Part 3, pp. 107-109.
4. Petrenko, K.V. (2013), "Labor market: problems and prospects of development of depressive territories", *Biznes Inform*, no. 5, pp. 211-216.
5. Khachaturian, O.S. (2009), "Directions of improvement of regulation of employment and labor market at national and regional level", *Naukovi pratsi KNTU. Ekonomichni nauky*, Issue 15, pp. 203-209.
6. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date August 12, 2016).
7. *Rynok pratsi u 2015 rotsi* [The labor market in 2015], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date August 12, 2016).
8. *Pratsia Ukrainy* [Labor Ukraine], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date August 12, 2016).
9. *Nova ekonomichna mapa* [The new economic map], available at: tyzhden.ua/Economics/166506 (access date August 10, 2016).

Рецензент: д.е.н., професор Тернопільського інституту соціальних та інформаційних технологій Л.Т. Шевчук